

*EXPOSICIÓ
VIURE A LA MEDITERRÀNIA*

PRESENTACIÓ

L'exposició *Viure a la Mediterrània* mostra la realitat de l'arquitectura tradicional mediterrània. L'objectiu és generar una reflexió sobre els seus valors, sobre la seva identitat històrica i cultural, i sobre la necessitat de preservar aquest valuós patrimoni dels diferents pobles de la Mediterrània.

Es tracta de contribuir a definir estratègies i instruments que, mitjançant trets culturals comuns, ajudin a la creació d'un espai estable de cohabitació, de coneixement i d'intercanvi dins del el marc social, econòmic i ambiental. Definir camins per millorar les condicions de vida, la sostenibilitat i les perspectives de futur d'un ampli espectre de la població.

Molts dels elements arquitectònics tradicionals que mostra aquesta exposició estan directament vinculats a l'estil de vida de Catalunya, que s'emmarca, evidentment, dins del paradigma de vida mediterrani. L'arquitectura tradicional, doncs, representa també un element per a definir la cultura mediterrània.

La itinerància d'aquesta exposició uneix diferents regions europees i mediterrànies i pot ajudar a descobrir que l'arquitectura tradicional forma part d'aquest patrimoni col·lectiu. Igualment, pot ser generadora d'iniciatives de desenvolupament rural i turístic als diferents països on sigui exposada la mostra.

ÀMBITS DE L'EXPOSICIÓ

1. L'arquitectura tradicional com a patrimoni

L'arquitectura tradicional s'expressa mitjançant la terra, la pedra i la fusta i també amb la llum i les ombres. L'art de construir li proporciona formes, textures i color. Amb aquests modestos elements s'ha creat un ingent patrimoni vernacle, que ha esdevingut expressió de la mil·lenària cultura mediterrània.

2. L'arquitectura tradicional habitada/viva

L'habitatge, i els seus elements auxiliars, és la funció principal d'aquesta arquitectura enriquida amb les tradicions i els matisos de les diferents terres mediterrànies. Al llarg del temps, els seus espais s'han adequat a les necessitats i a les possibilitats dels seus habitants. Es tracta d'una arquitectura viva que vol donar resposta a l'activitat de les persones, oferir confort i millorar les seves condicions de vida.

3. L'arquitectura tradicional evoluciona i es transforma

L'evolució ha estat sempre un procés inherent a l'arquitectura tradicional al llarg de la seva vida. Aquesta evolució, és un dels signes claus de la seva vitalitat, ja que permet a l'edifici adaptar-se a les realitats canviants i noves.

També és cert que l'evolució pot arribar a ésser traumàtica i conduir a la pèrdua progressiva dels trets essencials que caracteritzen l'arquitectura tradicional. La incorporació de nous materials i noves tècniques constructives, i les transformacions formals i funcionals de l'edifici poden malmetre aquest patrimoni.

Les noves exigències de confort, la manca de recursos econòmics o la pressió del turisme, són alguns dels factors que originen processos de transformació. Tot això afavoreix l'aparició de caricatures i "folklorismes" que contribueixen a la confusió i a l'anècdota dins del coneixement i la percepció de l'arquitectura tradicional mediterrània. En alguns casos l'abandó i posterior ruïna, són els resultats d'aquest procés.

4. L'arquitectura tradicional. Rehabilitació/revitalització

Avui, l'arquitectura tradicional es troba entre: les transformacions profundes, que poden comportar la seva desaparició, i l'estatus de patrimoni a protegir i a revitalitzar, per garantir la seva conservació.

En tota la conca mediterrània trobem un bon nombre d'actuacions reeixides de rehabilitació i de revitalització del patrimoni construït. Són avui moltes les iniciatives que testimonien la reflexió i les noves vies de salvaguarda d'aquest patrimoni. Procediments, polítiques de rehabilitació, accions internacionals, estudis i publicacions, formació, etc. en son exemples a difondre i a imitar

DADES TÈCNIQUES

Producció:

Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed)

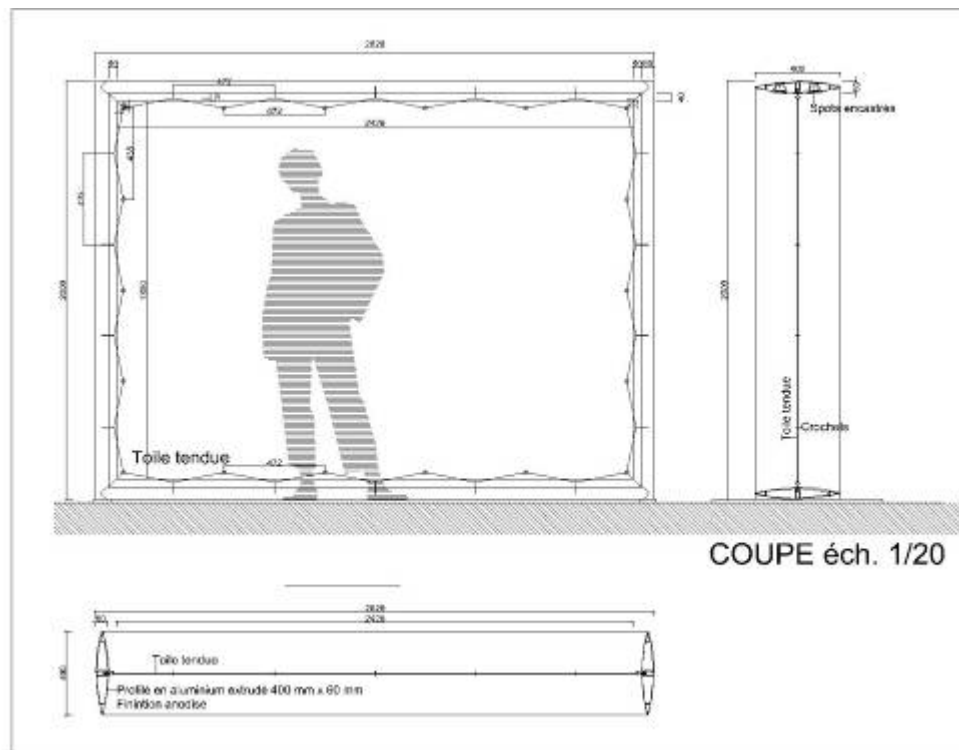
Comissariat:

- Gilles Nourissier
- Christine Herman
- Xavier Casanovas

Material que es subministra:

Panells Expositius

- 12 panells trilingües (català, castellà i àrab) de 180x240 cm muntats sobre 6 estructures d'alumini
- 6 estructures d'alumini de 200x262 cm amb llums (*veure fotos del muntatge més avall*)
- 1 banderola de peu de 120 x 216,5 cm (imatge, títol i crèdits de l'exposició)

Guia de l'exposició

Format 20 x 20 de 16 pàgines a tot color que inclou els textos de l'exposició. Edicions en català, castellà i àrab.

L'IEMed considera que la guia de l'exposició té un preu de venda al públic d'1€.

Inicialment l'IEMed acordarà amb l'entitat peticionària una quantitat d'exemplars que posarà a disposició d'aquesta gratuïtament, en els idiomes que l'entitat sol·liciti, per tal que en faci la difusió que consideri més adient (venda, atencions protocol·làries etc.) En cas de voler disposar de més exemplars l'IEMed facilitarà els que l'entitat peticionària sol·liciti cedint-los en dipòsit i liquidant a la fi de la mostra a l'IEMed al preu d'1 € l'exemplar.

Necessitats espacials i de muntatge

Sala:

100-150 m

Calendari

Muntatge i desmuntatge en 1 dia

Exposició embalada:

7 caixes de fusta de 274 x 52 x 48 de 142 kg. cadascuna, que contenen:

- 6 estructures d'alumini 200 x 262
- 6 tubs de 240 cm

1 autoportable (roll-up) de la banderola de peu (120 x 216,5 cm) de 25 Kg. (aprox.)

Pes total: 1000 Kg (aprox.)

Transportable entre quatre persones

Per a més informació adreceu-vos a:

Milena Pi. Activitats Culturals. Tel. 93 567 09 34, Fax 93 247 01 65

mpi@iemed.org

FOTOS DE LA PRESENTACIÓ A BARCELONA

TEXTOS EXPOSITIUS

1. La Mediterrània, terra d'intercanvis

La Mediterrània ha estat modelada al llarg de la història per la presència de diferents cultures, amb onades de colonitzacions successives, portadores d'afinitats intenses, però també de grans fragmentacions. Al marge de les diferències entre les civilitzacions, els pobles de la conca pertanyen a un mateix conjunt que es caracteritza per l'adaptació, la integració i el mestissatge.

Actualment, dos grans corrents migratoris sacsegen amb força el territori: el turisme de masses, que imposa de forma agressiva nous comportaments, i les migracions vers l'espai Schengen, com a conseqüència dels grans desequilibris econòmics entre les dues riberes.

Peus de foto:

(3-4) L'arquitectura és l'expressió més brillant de les grans civilitzacions mediterrànies.

(5-8) Tots els rostres, totes les mirades, contribueixen a la riquesa de matisos de la diversitat mediterrània

2. La Mediterrània, mar de ciutats

Les ciutats mediterrànies, nascudes i desenvolupades gràcies a l'excedent de producció més enllà del territori que les envolta, han teixit una important xarxa de comerç, la qual ha fet prosperar notables centres de poder al voltant dels seus ciutadans: artesans i comerciants.

Aquestes ciutats, tradicionalment espais de cohabitació, han estat enriquides per nombroses aportacions culturals. El seu abundant patrimoni arquitectònic és el testimoni d'aquest passat ric i variat.

Avui, aquest conjunt patrimonial s'ha revalorat en esdevenir el cor històric de la ciutat i està sotmès a fortes pressions que n'amenacen la supervivència: la densitat excessiva, la terciarització de les activitats desenvolupades, l'especulació del sòl i, de vegades, també l'abandó.

(1-6). Les àmplies i variades relacions dels mediterranis han configurat ciutats riques i mestisses, avui declarades patrimoni de la humanitat.

3. La Mediterrània, territori humanitzat

Des del principi del temps, l'home domina, modifica i transforma el seu medi, que és el seu àmbit de vida. Progressivament adapta la seva llar i el seu territori a les noves necessitats. Amargena el seu territori i organitza la seva parcel·la tot edificant-hi construccions per desenvolupar les activitats

productives de la ramaderia i l'agricultura. Hàbitats dispersos o agrupats en llogarrets o pobles es mimetitzen amb el paisatge que els envolta i la seva configuració s'adapta a les diferents funcions.

Amb el temps, la capacitat del poder de transformació de l'home ha continuat desenvolupant-se fins a trencar un model i un equilibri mil·lenaris. Avui, la fractura del paisatge, en nom del progrés, ha sobrepassat l'escala humana per adequar-se a l'evolució generada pels canvis dels sistemes de producció i de transport, però també per adaptar-se al turisme de masses. El paisatge ha estat cosit per grans infraestructures i vies de comunicació, i bona part de la costa mediterrània ha esdevingut un immens mur de formigó.

Peus de foto:

(1). L'home modifica el paisatge tot deixant-hi la seva empremta.

(2-3). La terra mediterrània reflecteix l'aspra lluita quotidiana de l'home amb la natura.

(4-5). La casa, aïllada o agrupada, és una fita essencial en el paisatge.

(6). La pressió turística traumatitza alguns indrets de la costa mediterrània

4. La casa, reflex de societats i de cultures

La casa, mitjançant la seva façana, ens indica a la cultura que pertany qui l'habita. De vegades, deliberadament nua a l'exterior, la casa es mostra misteriosa i secreta al vianant; és una casa que mira cap a l'interior. Altres cops, contràriament, la composició i la decoració es mostren a l'exterior tot indicant el rang social del seu propietari. La posada en escena individual, d'una singularitat reeixida, permet alhora la seva perfecta inserció en el conjunt urbà. Les dues opcions mostren la dignitat dels homes i llur urbanitat.

Peus de foto:

(1) En algunes societats, la intimitat de la vida transcorre rere façanes cegues i impenetrables.

(2-3-4) Els sentiments religiosos i llurs tradicions es mostren en les façanes mediterrànies com a símbols d'identitat.

(5). La façana, talment com una persona, es guarneix amb els millors vestits.

5. La casa, univers de vida

La casa és un òrgan viu que reflecteix les necessitats puntuals per a les quals ha estat concebuda i que es transforma amb les noves exigències. De la lleugeresa de les tendes nòmades a les cases dels nuclis urbans o rurals, la casa respon sempre de forma profunda a la manera de viure dels seus habitants. Els seus espais, inicialment polivalents, van progressivament especialitzant-se segons el tipus d'activitat o d'utilització, tot distingint els espais domèstics dels espais productius, els espais privats dels espais públics, els espais de lleure dels espais de treball, els espais de les dones dels espais dels homes...Tot un univers de maneres de viure, d'estar, de transitar, que descriu tant les tipologies arquitectòniques com els estils de vida.

Peus de foto:

(1-2) El mobiliari ens mostra les maneres de viure dels seus habitants.

(3) El tractament decoratiu de l'interior de moltes cases mediterrànies és el resultat d'un equilibri subtil entre la senzillesa i l'elegància més refinada.

(4) Seure a terra i fer servir un únic espai per a usos diferents ens apropa a una societat i una cultura mil·lenàries, avui encara vives.

(5) Al terrat, espai tradicional

6. La casa, refugi

L'origen primitiu del projecte de casa respon tant a la necessitat de protegir-se dels rigors del clima —la pluja, el vent, el sol, el fred, la calor...— com de defensar-se de possibles agressions de persones i animals.

Amb aquests propòsits s'han dut a terme solucions diverses: des de l'arranjament dels refugis naturals, com ara les grutes, fins a la posada en marxa de tecnologies més o menys complexes que permetin garantir la solidesa estructural, la conducció de l'aigua o la climatització.

La riquesa de formes i solucions que l'artesà mediterrani ha desenvolupat per respondre a aquestes exigències ha generat un patrimoni de valor excepcional, tant pel seu nivell d'enginy com per la seva adaptació als mitjans disponibles.

Peus de foto:

(1-5). D'alçades variables, amb era, amb pati o amb jardí, situades en terres càlides o fredes, bastides per ser duradores o com a habitatge nòmada..., sempre, les nostres cases són el nostre refugi.

7. La casa, bastida amb els materials locals

La construcció tradicional ha estat sempre producte de la utilització dels materials del seu entorn immediat. Cada zona, cada tipus de societat i de cultura utilitza els seus recursos locals per a la construcció: materials lleugers i transportables com la llana, efímers com la palla, o més pesants i alhora més duradors com la terra, la fusta o la pedra.

Des de la seva funció de base fins a arribar a ser l'expressió d'un llenguatge social i cultural, els diferents materials locals han representat un rol clau en la definició de l'arquitectura tradicional mediterrània. Alguns, com la palla, la llana, la fusta, la terra, la pedra o els diversos materials orgànics s'han utilitzat pràcticament en el seu estat natural; altres, en canvi, com ara el maó i la teula ceràmica, la calç i el guix, necessiten d'un procés de transformació més sofisticat i lligat sempre al consum energètic.

Peus de foto:

(1) La ceràmica conserva la bellesa singular del saber fer de l'artesà.

(2) La construcció en terra sembla que sorgeixi del mateix sòl.

(3-4) La pedra és el material més utilitzat a tota la Mediterrània.

(5) De l'arbre en brut al material escairat i posat a l'obra, els fusters dominen totes les obres d'estructures i paraments de fusta.

(6) Els revestiments de calç són presents a tota la Mediterrània. Modelats o pintats, la seva elaboració és complexa i la seva execució, precisa.

8. La casa, filtre polivalent

La voluntat de diferenciar espais públics i espais privats en la manera de viure de la societat mediterrània ha generat l'existència d'espais de transició. A voltes molt evidents, aquests espais solen estar únicament insinuats, suggerits, a través d'elements que s'utilitzen com a filtres per a diferents usos:

gelosies que preserven de la mirada pública tot afavorint la ventilació; entrades en *chicane* que permeten l'accés progressiu a les zones privades; porxos i galeries concebuts com a espais de transició per al lleure i el repòs.

Altres tipus de filtres, bioclimàtics, possibiliten la creació de microclimes per protegir-nos de les altes temperatures. La utilització de fonts en els jardins i els diferents tipus de vegetació que creen ombres i frescor transformen aquests espais en veritables petits paradisos.

Peus de foto:

(1-2) La saviesa tradicional ens porta a cobrir els espais públics per filtrar l'aire, la llum i per protegir-nos del sol.

(3) Preservar la intimitat, tamisar la llum per crear atmosferes confortables és una constant de la casa mediterrània.

(4-5). Diu un proverbi àrab: «L'aigua corrent tranquil·litza els esperits».

(6) La vegetació, amb la seva reserva d'humitat, de frescor i d'ombra en el cor de la casa, tempera i regenera l'aire.

9. Patrimoni en perill

La casa tradicional encarna la cultura de cadascuna de les regions mediterrànies i unifica tota la ribera. Els seus espais, els seus sistemes constructius, la seva ornamentació, la seva utilització... reflecteixen els valors intrínsecs de la tradició d'un poble.

Actualment, aquest patrimoni està amenaçat. Els principals riscos que el posen en perill són l'abandó per la manca de confort de la casa tradicional, el desconeixement de les característiques arquitectòniques, la qual cosa impedeix prevenir-ne la degradació, la insuficiència d'una legislació que preservi aquest patrimoni, la estandardització en la construcció, l'especulació immobiliària que malmet barris ja de per si fràgils i un sector turístic que caricaturitza i colonitza.

Peus de foto:

(1) El terrat és un espai per viure, no es pot convertir en l'espai dels mals endreços.

(2) Alguns materials poc habituals i estrangers agredeixen les nostres cases. No els utilitzem!

(3) La casa necessita algú que la faci servir. Sense ell, agonitza i mor.

(4) L'especulació immobiliària, com també la construcció incontrolada, és responsabilitat de tothom.

(5) Si tu et vesteixes, per què despulles casa teva?

10. El saber fer mil·lenari en un món modern

Gairebé en la seva totalitat, l'arquitectura tradicional ha estat produïda pels artesans i no pels arquitectes. Les competències de l'artesanat són tradicionalment un capital immaterial transmès de generació en generació mitjançant la seva pràctica. El saber fer, a partir de tècniques de construcció de base i de materials sempre locals, permet desenvolupar i dur a terme solucions arquitectòniques i decoratives molt variades. Paral·lelament, les tècniques modernes de construcció són eficients i alguns nous materials, indispensables. L'artesà del patrimoni, idealment, domina les dues cultures i realitza la síntesi entre la intel·ligència secular, conservadora dels oficis, i l'adaptació de tècniques d'excel·lència de la modernitat. La seva incorporació és fonamental per al manteniment i la rehabilitació de les construccions tradicionals.

Peus de foto:

(1-2-3) La construcció tradicional necessita el manteniment constant dels habitatges.

(4-5) El diàleg i l'equilibri entre tradició i innovació es materialitza mitjançant les noves eines i els nous materials.

(6) Una nova disciplina: la restauració per a la posada en valor de l'arquitectura tradicional

11. Revitalitzar la ciutat

Els centres històrics dels pobles i ciutats mediterrànies són el cor de la ciutat; inevitablement envellits; la seva memòria material i immaterial és irremplaçable. Si revitalitzar aquest pols de la ciutat és essencial, adaptar-la a les necessitats del segle XXI és també l'única manera de mantenir el centre veritablement viu i actiu.

Una revitalització reeixida i multiforme. Socialment, fixant la població en la seva diversitat, amb el suport dels ajuts financers públics i privats de la rehabilitació. Tècnicament, millorant l'habitatge i modernitzant el teixit urbà. Culturalment, integrant la nova arquitectura i alliberant àrees per crear equipaments públics. En definitiva, la revitalització desenvolupa una nova ciutadania en associar cada persona al seu projecte de futur, al seu sistema de vida tot reunint memòria i projecte.

Peus de foto:

(1-2-3-4) Fixar la població als centres històrics és indispensable per a la revitalització de la ciutat.

(5) L'estudi, el coneixement dels valors encarnats en el centre històric, és l'únic camí per planificar-ne el futur.

12. Mantenir i rehabilitar la casa

La casa tradicional allotja una bona part de la població mediterrània, però sovint en unes condicions de confort del tot insuficients per a les exigències actuals.

El compromís dels usuaris de mantenir, de manera permanent, les seves cases és essencial per a la seva conservació. La seva rehabilitació completa permet, d'altra banda, satisfer els estàndards de confort i d'habitabilitat, però també de salut, de seguretat i d'elecció d'una energia apropiada i sostenible. Tot per millorar el sistema de vida dels seus habitants.

La rehabilitació també permet la reconversió exemplar de casalots, excepcionals per la seva grandària i sobredimensionats per a les possibilitats actuals d'una família, vers noves activitats lligades a l'administració, als serveis dels ciutadans o a un turisme responsable i sostenible.

Peus de foto:

(2-3) Avui encara és possible adaptar les cases tradicionals a les exigències actuals, tot preservant-ne l'esperit secular.

(4) Transformar una casa tradicional en museu permet també preservar-ne els valors culturals

i transmetre'ls a les generacions futures.

(5-6) El turisme prudent i sostenible imposa una reconversió respectuosa de les cases tradicionals, allunyades de la vulgaritat, l'estandardització i la banalitat.